

فلسفه وجودی آموزش‌های میدانی نظامی (رژه)^۱

روح اله کریمی خویگانی^۲، صادق رضایی^۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۰۷ تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۲/۰۴

چکیده

زمینه و هدف: پرداختن به فلسفه آموزش‌های نظامی، وصول به اهداف تربیتی را برای متربیان و مربیان آموزشی تسهیل می‌کند. این پژوهش با هدف تبیین مبانی فلسفی آموزش‌های میدانی نظامی رژه و سان انجام گرفته است.

روش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی است. جامعه آماری پژوهش، نخبگان نیروهای مسلح بوده‌اند و با روش گلوله برفی، ۱۵ نفر مورد پرسش قرار گرفته‌اند. داده‌ها به کمک مصاحبه گردآوری و با تکنیک تحلیل محتوا، تجزیه و تحلیل شدند. به منظور تعیین روایی تحقیق حاضر از شیوه مثلث سازی و بررسی نظریه‌های گوناگون و منابع اطلاعاتی متنوع و تاییدیه نهایی خبرگان و همچنین تعیین پایایی پژوهش از طریق بررسی ثبات پاسخ‌ها و کدهای به دست آمده و تاییدیه متخصصان و مصاحبه شوندگان صورت پذیرفت.

یافته‌ها و نتایج: پژوهش نشان داد فلسفه آموزش رژه نظامی، ایجاد و بهبود هماهنگی، آمادگی جسمانی، تاب آوری، حمیت قسمتی، هم آهنگی، آمادگی همه جانبه، اطاعت پذیری، رفاقت در عین رقابت، تمرین ارتباط غیر کلامی، نمایش قدرت و اقتدار ملی، پرهیز از تقدم و تأخر، فرصت مرور ملزومات، فرصتی برای تعامل صف و ستاد، جلوه دادن ارزش‌های دینی فرهنگی، تبلور نظم و انضباط، گروه گرایی، نمایش اقتدار فرماندهی، امکان رؤیت مادون و مافوق، تعامل دو سویه و تبادل عملکردی است.

کلیدواژه‌ها

فلسفه، چرایی، آموزش، رژه، تربیت نظامی

۱. این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی است که با حمایت معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه علوم انتظامی امین انجام شده است.

۲. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه علوم انتظامی امین، عضو پیوسته انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران، نویسنده مسئول، hosein.m137@ yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه علوم انتظامی امین؛ عضو پیوسته انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران، sadeghrezae61@ gmail.com

مقدمه

فلسفه به عنوان بخشی از اندیشه بشری که به دنبال چیستی پدیده‌ها است، قدمت دیرینه‌ای دارد. پرسش از چیستی پدیده‌ها در هر حوزه‌ای از رفتار بشری مصداق پیدا می‌کند. از همین رو، با اقسام مختلفی از فلسفه نظیر فلسفه سیاست، فلسفه اخلاق، فلسفه حقوق، فلسفه نظامی یا همان فلسفه جنگ و صلح و... مواجه هستیم. در این میان فلسفه نظامی نوع یا شکلی از اندیشه نظامی است که مبتنی بر منظومه فلسفی و جهان‌شناسی خاصی است که به دنبال کشف حقیقت در حوزه امور نظامی است (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۳۰).

در حوزه آموزش نیز آگاهی از چیستی و چرایی آموزش‌ها مثری که آموزش‌هایی را از مری فرا می‌گیرد، از اهمیت بالایی برخوردار است (باقری، ۱۳۸۸: ۱۳۶۴). اگر چرایی آموزش برای فراگیر روشن و مشخص نباشد مسیر و فرایند دریافت، یادگیری و به خاطر سپاری وی تسهیل نمی‌شود؛ یعنی اگر او نداند که این آموزش‌ها را برای چه فرا می‌گیرد و هدف از ارائه آموزش‌ها برایش مبهم باشد، دچار تردید می‌شود و این تردید موجب می‌شود وی اهتمام لازم را نسبت به فراگیری آموزش‌ها نشان ندهد (کریمی و رضایی، ۱۳۹۷: ۴۵).

امام علی (ع) در عبارتی بسیار عمیق و پرمعنا در مورد آگاهی از چیستی آموزش‌ها و سیستم تعلیم و تربیت نظامی، از دو واژه ملازم «سیف» و «بصائر» بحث نموده و می‌فرماید: «حملوا بصائرهم علی اسیافهم؛ همانا بصیرت‌ها و اندیشه‌های روشن و حساب شده خود را بر شمشیرهای خود حمل می‌کردند» (نهج البلاغه، خطبه ۲۱)، و این بدان معنا است که شمشیر که نماد سخت افزاری یک سیستم نظامی است، آنگاه ارزشمند است که بر «بصیرت» استوار باشد و بصیرت، نیازمند «تبیین» است و همین شمشیر اگر بر منطق بصیرت استوار نباشد، بی‌تردید چونان تیغی است، در دست زنگی مست که ممکن است صاحب شمشیر را به نابودی و تباهی بکشاند. اگر مریبان و فرماندهان نسبت

به چرائی فلسفه آموزش‌هایی که ارائه می‌دهند، واقف باشند، در این صورت، انتقال مطلب به فراگیر با قوت و اطمینان قلب بیشتری تحقق می‌پذیرد. چه بسا فرماندهانی که سالیان سال، خود در مقام تعلیم دهنده، از چرائی و چیستی آموزش‌هایی که ارائه می‌دهند آگاهی ندارند. بدیهی است وقتی مربی این عدم اشرافیت را از سوی مربی خود می‌بیند، متوجه می‌شود و بالطبع اهداف آموزشی تحقق نمی‌پذیرد. این یک قاعده فلسفی است که «معطى الشىء لا یكون فاقدا له»؛ بخشنده، همیشه چیزی را می‌بخشد که خود آن را دارا است؛ زیرا اعطای شیء از روی فقدان، هرگز امکان‌پذیر نیست (ابراهیمی دینانی، ۱۳۸۳: ۳۶۸).

همچنین اگر سیستم‌های آموزشی نظامی نتوانند و قادر نباشند که به صورت محکم و قاطع و با ارائه استدلال و برهان از آموزش‌هایی که ارائه می‌دهند، دفاع نمایند باید انتظار این را داشته باشند که به مرور زمان با آن‌ها خداحافظی کنند و خود را برای تغییرات و آموزش‌های جایگزین که ممکن است گاهی با اهداف سازمانی تناسب نداشته باشند آماده نمایند. البته این یک اصل است که یک نظام آموزشی باید به نقد خود پردازد و همیشه برای تغییرات مطلوب آماده باشد، لیکن آنگاه این تغییرات مطلوب صورت می‌پذیرد که بر مبنای استدلال و برهان باشد و بتواند «چرائی» جدیدتری ارائه نماید. نسل جدیدی که وارد عرصه نظامی‌گری می‌شوند بدلیل تغییر و تحولات اساسی در سیستم‌های آموزشی و تربیتی آنان و همچنین رشد و توسعه فناوری و تکنولوژی با دیدگاهی متفاوت نسبت به نسل‌های گذشته در صدد کسب آموزش و مهارت‌ها هستند و این طرز تفکر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را برآن داشته تا با نگاهی کاربردی و عملی به مساله تعلیم و تربیت پردازند. در مراکز آموزش نیروهای مسلح که محلی برای تربیت و آموزش جوانان نسل امروز هستند می‌بایست این چالش جدی گرفته شده و برای رفع آن برنامه ریزی لازم به عمل آید (کریمی و رضایی،

۱۳۹۷: ۴۹). یکی از این راهکارها، تبیین مبانی نظری و فلسفه وجودی آموزش‌های ارائه شده به این قشر از جامعه است. بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که فلسفه وجودی آموزش‌های نظامی با توجه به آموزش‌های میدانی چیست؟

رژه و سان: در نیروهای مسلح، برای بالابردن هماهنگی افراد گروه و هم‌چنین برای افزایش کارآیی نظامیان و تنظیم حرکات آنان و نیز برای فرمانبرداری عمومی از فرماندهان، «نظام جمع» آموخته می‌شود. رژه نمودی از نظام جمع نظامیان محسوب می‌شود. رژه، صفوف منظمی از نظامیان است که معمولاً در میدان صبحگاه نظامی و در برخی کشورها در امتداد یک خیابان یا جاده با لباس‌هایی خاص انجام می‌گیرد. در فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات نظامی در متون فارسی آمده: «رژه عبور صف‌های سربازان از برابر فرمانده است» همچنین به معرض گذاشتن آمادگی یگانی از نظر نیروی انسانی و ادوات و تجهیزات جهت بازدید فرمانده، «سان» گفته می‌شود (ستاد کل نیروهای مسلح، ۱۳۸۹: ۱۹۰). در عرف نظامی گری گفته می‌شود: «ر»، نماد ریتم، «ژ»، نماد ژست و «ه»، نماد هماهنگی است. در فرهنگ دهخدا آمده است که ریسمانی که بنایان براستی آن دیوار سازند و آن را رزه پهن و رژه می‌گویند. همچنین به بند که جامه بدان افکنند تا خشک شود نیز «رژه» می‌گویند (دهخدا، ۱۳۷۲، ج ۳: ۲۵۲).

مراسم رژه لازمه نیروهای رزمنده است؛ چنان که در قرآن فرمود: «جُنُودُهُ مِنْ الْجِنَّ وَ الْإِنْسِ» (نمل/۱۷): لشکریان سلیمان در برابر او رژه رفتند (قرائتی، ۱۳۸۳).

در آیات ۳۱ و ۳۲ سوره مبارکه ص در قرآن کریم نیز چنانچه مفسران در آیات «إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ * فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ»، اذعان کرده‌اند، حضرت سلیمان (ع) دستور دادند تا ماموران با اسب‌ها در مقابلش، رژه بروند و فرمود: «من این عمل را به دستور پروردگام انجام می‌دهم، نه برای هوا و هوس خودم» (نجفی خمینی، ۱۳۹۸، ج ۱۷: ۳۸). صاحب تفسیر

نمونه نیز می‌نویسد: «در داستان فتح مکه، پیامبر (ص) شب هنگام دستور داد مسلمانان همگی در بیابان آتش بیفروزند تا مردم مکه به عظمت ارتش اسلام آشنا شوند و این کار در روحیه آن‌ها اثر گذاشت و نیز دستور داد که ابوسفیان، بزرگ مکه را در گوشه‌ای نگهدارند و ارتش نیرومند اسلام در مقابل او رژه روند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۸: ۱۹۸).

پیامبر اسلام (ص) در منطقه سقیاء خود را صف آرایی کرد و از آنان سان دید. در همین جا بود که عده‌ای را مانند عبد الله بن عمر، اسامه بن زید، زید بن ارقم و چند نفر دیگر را به لحاظ کم بودن سنشان به مدینه بازگرداند (میر شریفی، ۱۳۸۵: ۸۲). رسول خدا (ص) از سپاه اسلام همواره سان می‌دید و نیروها را مرتب می‌فرمود.

در بررسی تاریخی پیشینه رژه، می‌توان به رژه در زمان پیغمبر اسلام (ص) اشاره کرد. در رژه پیش از فتح مکه و در آستانه ورود به شهر سه دسته از سواران مقدمه لشکر را تشکیل می‌دادند و پس از آن، این دسته‌های رزمی به این ترتیب قرار داشتند: مهاجران و انصار، غفار، اسلم، بنی عمر، بنی کعب، مزینه، جهینه، بنی ضمیره و خضراء. دسته‌های سوار به این صورت سازمان یافته بودند: بنوسلیم در پیش، جهینه در وسط و گردان خضرا در آخر و ترتیب حرکت آنها چنین بود که این نیروها باید از مقابل ابوسفیان و سان‌بینندگان عبور می‌کردند و جایگاه فرمانده کل، در گردان خضرا قرار داشت و هر دسته‌ای چند پرچم داشت. پرچم بزرگ به دست علی بن ابی‌طالب بود که در زمره گردان فرمانده کل و در صف آخر جای داشت. مراسم رژه با لباس رزمی کامل اجرا می‌شد، به طوری که از عناصر گردان خضرا تنها چشمانشان پیدا بود. طلایه‌داران و سواران در پیشاپیش حرکت می‌کردند و بنی سلیم متشکل از هزار سوار در مقدمه بود. پیامبر (ص) فرماندهان گردانهای رژه رونده را تعیین می‌کرد. فرمانده کل، خالد بن ولید را با سه گردان در مقدمه قرار داده بود: گردان اول به فرماندهی عباس بن مرداس

سلمی، گردان دوم به فرماندهی خفاف بن ندبه و گردان سوم به فرماندهی حجاج بن علاط. پس از آنها زیر بن عوام در گردان مهاجران و انصار و ابوذر غفاری در گردان غفار و... قرار داشتند(وتر، ۱۳۸۶: ۷۹).

دیگر از مواردی که به وسیله پیامبر(ص) تعیین می‌شد، منطقه رژه نیروها در دو منطقه «تجمع» و «استقرار» بود؛ در غزوه بدر مراسم رژه در منطقه تجمع، در بُقَع و در منطقه استقرار در کناره نزدیک‌تر یعنی در میدان جنگ به اجرا درآمد. در جنگ احد سپاه در منطقه شیخین رژه رفت و در سریه اسامه بن زید، این کار در منطقه جرف انجام پذیرفت(وتر، ۱۳۸۶: ۱۰۶). منطقه تجمع مکانی بود که رسول خدا(ص) برای مقاصد زیر تعیین می‌فرمود: گردآوری، سازماندهی، سان و رژه نیروها، قبول یا ردّ برخی رزمندگان، تکمیل سلاح و تجهیزات، بازدید از سپاه، برگرفتن غذا و آب مورد نیاز، آمادگی مادی و معنوی، اتخاذ تدابیر مختلف نظامی برای رویارویی با دشمن احتمالی در اثنای حرکت، انجام تشریفات تعیین نماینده در مدینه، تعیین پرچمها و بیرقها و پرچمداران و بیرقداران، تعیین قبایل شرکت کننده در جنگ، تعیین وسایل انتقال نیروها(همان، ۱۰۷).

منصور دوانیقی در یکی از اعیاد از امام کاظم(ع) دعوت کرد تا در مراحل رژه نیروهای مسلح شرکت کند، آن حضرت با اکراه پذیرفت. در این مراسم، شخصیت‌های لشکری و کشوری هدایایی را به منصور اهدا کردند و منصور نیز در آخر مراسم همه آنها را به امام بخشید. در همان اثنا شخصی خود را به جایگاه امام رساند و سه بیت شعر درباره حضرت سیدالشهداء(ع) سرود و امام کاظم(ع) با شنیدن آن ابیات تمام آن هدایا را به او عطا کرد(مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۴۸: ۳۰۸).

ردپای رژه در تاریخ نظامی گری را می‌توان در قدیمی‌ترین آثار مهم باستانی به فراوانی در تخت جمشید یافت. مهم‌ترین موضوع پیروزی و تشکیل یک کشور قدرتمند و ادامه

آن، داشتن درک و توانایی سازمان نظام و آموزش نظام جمع است. در آثار تاریخی ایران از جمله تخت جمشید به خوبی این موضوع مهم دیده می‌شود. پیشینه انجام حرکت دسته یا گروهی که عملی خاص انجام می‌دهند، همراه با نوای موسیقی، به عهد قدیم بر می‌گردد؛ ولی مارش به عنوان موسیقی ای که همراهی کننده حرکات نظامی و رژه باشد، به قرون وسطی بر می‌گردد. شکل امروزی موسیقی مارش، مربوط می‌شود به باپتیست آهنگساز بزرگ سده هفدهم که مارش‌های نظامی زیادی را تصنیف کرد (www.wiki.police.ir).

روش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی است. جامعه آماری پژوهش، نخبگان نیروهای مسلح بوده‌اند و با روش گلوله برفی، ۱۵ نفر مورد پرسش قرار گرفته‌اند. داده‌ها به کمک مصاحبه گردآوری و با تکنیک تحلیل محتوا، تجزیه و تحلیل شدند. به منظور تعیین روایی تحقیق حاضر از شیوه مثلث سازی و بررسی نظریه‌های گوناگون و منابع اطلاعاتی متنوع و تاییدیه نهایی خبرگان و همچنین تعیین پایایی پژوهش از طریق بررسی ثبات پاسخ‌ها و کدهای به دست آمده و تاییدیه متخصصان و مصاحبه شوندگان صورت پذیرفت.

یافته‌ها

یافته‌های تحلیلی: متن مصاحبه‌های انجام شده، توسط پژوهشگران کدگذاری و نتایج آن در جداول زیر ارائه شده‌اند.

جدول ۱- نتایج یافته‌های برگرفته از مصاحبه‌ها

ردیف	مقوله‌ها	مفاهیم (شاخص‌ها)
۱	هماهنگی	رژه، تمرینی از رفتارهای هماهنگ است که تحت فرماندهی یک نفر، و اطاعت از آن، با فرمانبری یک یگان انجام می‌گیرد.
۲	ارتقاء آمادگی جسمانی	رژه در آمادگی جسمانی یک یگان تأثیر مثبت مستقیم دارد.
۳	ارتقاء تاب آوری	برای انجام یک رژه چند دقیقه‌ای، ماه‌ها تمرین نظام جمع لازم است، کارکرد این اقدام این است که بر تاب آوری دانشجویان افزوده می‌شود.
۴	حمیت قسمتی	تحقق یک فعالیت گروهی مطلوب مثل رژه نشانه آن است که افراد یگان به این باور و درک رسیده‌اند که همگان باید مسئولیت و وظیفه فردی خود را انجام دهند تا کار دسته جمعی آنان مطلوب جلوه داده شود.
۵	هماهنگی	«طلبل بزرگ زیر پای چپ» یک اصل هم آهنگی است. یک گروه که آرنج به آرنج هم‌دیگر در حال حرکت هستند، برای اینکه انضباط نظامی‌شان برهم نخورد قرار می‌گذارند با صدای طبل، پای چپ خود را بر زمین به کوبند.
۶	آمادگی همه جانبه	رژه نمادی از آمادگی همه جانبه یک واحد نظامی است.
۷	اطاعت پذیری	با فرمان یک فرمانده، کل میدان حرکات یکسان و مشابه را به نمایش می‌گذارند و همه در تابعیت فرمانده میدان، در تبعیت ارشدترین مقام حاضر قرار می‌گیرند.
۸	رفاقت در عین رقابت	مراسم رژه محفلی مجالی برای ایجاد «رفاقت‌ها در عین رفاقت‌ها» است. در این مراسم همه یگان‌ها سعی می‌کنند بهترین عملکرد خود را در معرض نمایش قرار دهند.
۹	تمرین ارتباط غیر کلامی	حرکاتی که در رژه تعریف شده است عمدتاً غیر کلامی است و به هنگام رژه حواس همه به فرمانده معطوف می‌گردد تا با هر حرکتی، وظیفه خود را در جمع دریافت و ارائه نماید.
۱۰	نمایش قدرت و اقتدار ملی	در عرصه بین‌المللی، مراسم رژه نیروهای مسلح، نوعی نمایش قدرت و اقتدار ملی محسوب می‌شود.
۱۱	پرهیز از تقدم و تأخر	با هم حرکت کردن (جلو نیفتادن و عقب نماندن) پشت سر فرمانده و گوش به فرمان او بودن در عرصه مأموریت‌های واقعی، یک اصل اساسی و حیاتی در وصول به پیروزی به شمار می‌رود.
۱۲	فرصت مرور ملزومات	وقتی نیروهای یک واحد نظامی برای ارائه رژه خود در میدان رسمی حاضر می‌شوند، ملزومات آن را نیز ناچارند که بررسی و کنترل نمایند.

در مراسم رژه یگان‌های صنفی و ستادی وجود دارند و این حضور باعث می‌شود که یگان‌های ستادی از نزدیک، میزان خدمات و فعالیت‌های تسهیلی خود برای صف را مشاهده نمایند و در جریان نواقص و معایب فعالیت‌های خود با خبر شوند.	فرصتی برای تعامل صف و ستاد	۱۳
معمولاً چگونگی مراسم رژه در نیروهای مسلح تابع دین، فرهنگ و آئین رسمی و ملی کشورها است.	جلوه دادن ارزش‌های دینی فرهنگی	۱۴
صفوف به هم پیوسته و به ترتیب رژه نمادی از نظم و انضباط یک یگان نظامی است.	تبلور نظم و انضباط	۱۵
رژه نمادی از گروه‌گرایی یا جمع‌گرایی افراد است.	گروه‌گرایی	۱۶
یکی از بهترین مکان‌ها و زمان‌ها برای نمایش اقتدار فرماندهی، حضور او در مراسم سان دیدن از رژه یگان‌هاست.	نمایش اقتدار فرماندهی	۱۷
سان دیدن فرمانده از رژه نیروهای زیرمجموعه خود این امکان را هم فراهم می‌کند که همانگونه که زیردستان، فرمانده را می‌بینند، فرمانده هم زیر دست خود را می‌بیند.	امکان رؤیت مادون و مافوق	۱۸
در سان دیدن، فرمانده به نزدیک افراد زیر مجموعه خود می‌آید و در رژه، افراد زیر مجموعه به سمت فرمانده رژه می‌روند.	تعامل دو سویه	۱۹
در سان دیدن فرمانده چونان یک پدر از فرزندان خود دلجویی می‌کند و زیردستان، بسان فرزندان، در رژه آمادگی و گوش به فرمان بودن خود را به معرض نمایش می‌گذارد.	تبادل عملکردی	۲۰

در ادامه مقوله‌های احصاء شده مورد بحث و تفسیر قرار می‌گیرند.

رژه نماد هماهنگی: در علم مدیریت گفته می‌شود هماهنگی با مجموعه ای از ساز و کارهای ساختاری و رفتاری تحقق می‌یابد که برای مرتبط ساختن اجزای سازمان با یکدیگر به کار می‌روند و نیل به اهداف سازمانی را تسهیل می‌کنند (رضائیان، ۱۳۸۶: ۳۶۳). هماهنگی و هم‌سوئی از چنان اهمیتی برخوردار است که هرگاه در مجموعه ای وجود نداشته باشد، آن مجموعه کارآمد نخواهد بود و فرماندهی که قادر به ایجاد این هماهنگی در سطح سازمان خود نباشد، فاقد مدیریت است (رشیدزاده، ۱۳۹۳: ۳۱). رژه،

تمرینی از رفتارهای هماهنگ است که تحت فرماندهی یک نفر و اطاعت از آن، با فرمانبری یک یگان انجام می‌گیرد. طبق نظر فایول، هماهنگی وقتی ایجاد می‌شود که اولاً میان فعالیت‌ها و بخش‌های مختلف توافق و سازگاری ایجاد شود و ثانیاً دارای وحدت جهت و هدف باشد تا از این طریق انجام دادن کارها سهولت پیدا نموده و شرایط موفقیت با حداقل هزینه تأمین گردد (نیکوآقبال، ۱۳۸۷: ۴۳). پس رژه مستلزم «توافق و سازگاری» یک یگان است که در برابر هدف و جهت تعریف شده صورت می‌پذیرد.

اصل هماهنگی برای یک یگان نظامی بسیار مهم و حیاتی است. قبل از صحنه واقعی مأموریت، باید این یگان، مظاهری از هماهنگی، نظم و انضباط و اطاعت پذیری را از خود به نمایش در آورد. یکی از این مظاهر، مراسم رژه است. زمانی که افراد یک یگان، با قومیت و فرهنگ مختلف، گویش متفاوت، نگرش و باورها و حتی نظرات گوناگون در یک یگان نظامی تحت عنوان یک «واحد نظامی» گرد هم می‌آیند و فارغ از قومیت و فرهنگ، گویش و نگرش، همه با هم در خط رژه قرار می‌گیرند و گوش به فرمان فرمانده، حرکات، رفتارها و آواهای یکسان را به معرض نمایش می‌گذارند، همگی پیام وحدت و هماهنگی را مخابره می‌کنند و این مقام داخل جایگاه است که به میزان هماهنگی و «نظم» موجود با به کار بردن عبارات «خیلی خوب» قضاوت می‌کند. مقام معظم رهبری می‌فرماید: «نظم یعنی قرار دادن احساسات و خواسته‌های گوناگون در کنار اراده پولادین یک انسان نظامی و در چارچوب مقررات و آئین‌هایی که می‌تواند رفتار او را کارآمد کند. نظم در کلاس، در محیط ورزش، در محیط رزم و در مقابله با دشمن» (بیانات در مراسم دانشگاه دریایی امام خمینی (ره) ۱۳۷۸/۰۲/۲۹) و در جای دیگر می‌فرماید: «مقابله با دشمن نیازمند هماهنگی صد در صد است» (سخنرانی در میدان صبحگاه ناوگان منطقه یکم نیروی دریایی ارتش، ۱۳۶۹/۰۹/۲۴). هماهنگی و

همنواختی یک حکم ولایی برای نیروهای مسلح به شمار می آید. چرا که معظم له می فرماید: من بر وحدت بین نیروهای مسلح -چه سازمان‌ها و چه نیروهای داخل یک سازمان- تاکید می کنم. وحدت به معنای یکی شدن نیست؛ وحدت به معنای هماهنگی و هم دل بودن است. سازمان ارتش و سپاه و نیروی انتظامی، هر کدام در وظایف مقرر و تعریف شده خودشان، هم خوب کار کنند و خود را از لحاظ کیفیت بالا ببرند و هم دیگران را به رسمیت بشناسند و برای آن‌ها احترام و ارزش قائل شوند و با آن‌ها همدل باشند) بیانات در دیدار با فرماندهان و گروهی از پرسنل ارتش به مناسبت روز ارتش، ۱۳۸۰/۰۱/۲۸).

ارتقای آمادگی جسمانی: حرکات رژه به گونه ای است که برای آنکه هماهنگی و یکسان و با نظم و نسق خیلی خوب انجام شود، افراد باید قدرت کنترل و هماهنگی اندام و اعضا و حتی حواس خود را به دست آورند. به عبارت دیگر، رژه در آمادگی جسمانی یک یگان هم تأثیر مثبت مستقیم دارد. پژوهش‌ها مختلفی نشان داده‌اند که فعالیت حرکتی منظم به طور فوق العاده ای بر وضعیت جسمانی و روانی افراد تأثیر دارد، به صورتی که می توان از فعالیت‌های بدنی به عنوان وسیله ای برای تربیت و شکل پذیر کردن شخصیت یاد کرد (ملکی و همکاران، ۱۳۸۰). به تجربه دیده می شود که دانشجویان سال اول دانشگاه افسری که از آمادگی جسمانی خوبی برخوردارند، بهترین رژه را به نمایش می گذارند. اعزام سربازان امریکایی مجهز در پنجم ژوئیه ۱۹۵۰ که از آمادگی جسمانی لازم برای جنگ برخوردار نبودند و رویارویی آنها در روزهای اول جنگ، با سربازان آموزش دیده گره ای برایشان فاجعه آمیز بود. سربازان امریکایی صحنه را ترک کردند، هم قطاران مجروح و ادوات با ارزش خود را به جا گذاشتند، زیرا تمرینات جسمانی آنان برای آماده ساختن شاخص‌های جسمانی - حرکتی ناکافی بود که بتوانند محموله ای سنگین را با خود حمل کنند. درس‌های گران بهایی که

گروه ضربت اسمیت در کره آموخت، سبب شد تا در مؤسسات آموزش سراسر ایالت متحده، توجه فراوان به آمادگی جسمانی و ترکیب بدنی نظامیان شود (لارنس، ۱۳۹۵: ۵۱).

ارتقاء تاب آوری: برای آنکه یک رژه خوب از یک یگان نظامی به معرض نمایش گذاشته شود، نیاز است که تمرین زیادی از سوی یگان صورت پذیرد. چه بسا برای انجام یک رژه چند دقیقه ای، ماه‌ها تمرین نظام جمع لازم است، کارکرد این اقدام این است که بر تاب آوری دانشجویان افزوده می‌شود. دانشجویان می‌آموزند که گاهی برای رسیدن به یک هدف واحد باید صبر و حوصله و تحمل بیشتری خرج کرد. اگر بخواهیم کارکرد رنج‌های مقدس نظامی‌گری را در یک کلمه خلاصه کنیم، چاره‌ای نداریم از واژه «تاب آوری» استفاده کنیم. تاب آوری به توانایی یک انسان گفته می‌شود که به طور موفقیت آمیز شرایط نامطلوب را پشت سر گذارده و با آنها تطابق می‌یابد و علیرغم مواجهه با مشکلات زندگی به قابلیت تحصیلی و هیجانی و اجتماعی دست می‌یابد (برهانی، ۱۳۹۲: ۱۲). ناپلئون می‌گوید: «اگر شجاعت اولین مشخصه یک سرباز باشد، دومین مشخصه آن استقامت است» (جمالی و رستمی، ۱۳۸۱: ۲۴۴).

حمیت قسمتی: اولین شرط لازم برای به وجود آمدن همبستگی گروهی یا انسجام یگانی در یک واحد نظامی، استفاده از فرصت‌ها برای تعامل بین افراد است، بدین ترتیب افراد باید در مدت نسبتاً طولانی دارای تماس‌های نزدیک و کافی باشند تا بدنه واحدی از تجربه اولیه در بین افراد یگان مجتمع شود. قبلاً افرادی که در یگان به ثبات رفتاری و ارتباطی می‌رسیدند، جابه‌جا می‌شدند که این امر مانع بزرگی برای رسیدن به همبستگی گروهی در یگان بوده است (گال، ترجمه گودرزی، ۱۳۸۲: ۶۲).

انجام یک رژه خوب توسط یک یگان و دریافت پاداش «خیلی خوب» از سوی مقام سان‌بیننده، حمیت قسمتی آن یگان را فاش می‌کند. «حمیت قسمتی»، اصطلاحی است

که در ادبیات مرزی، انتظامی و نظامی به کار برده می‌شود و عبارت است از وفاداری و افتخار و علاقه مندی همراه با اشتیاق افراد یک سرزمین نسبت به محل سکونت خود (روشنی، ۱۳۸۵: ۹۴ به نقل از دانشنامه پلیس). به عبارت دیگر انجام یک رفتار جمعی مطلوب، نیاز به احساس مسئولیت و وظیفه شناسی فرد فرد آن گروه دارد. پس تحقق یک فعالیت گروهی مطلوب نشانه آن است که افراد این گروه به این باور و درک رسیده‌اند که همگان باید مسئولیت وظیفه فردی خود را انجام دهند تا کار دسته جمعی آنان مطلوب جلوه داده شود. بدیهی است اگر افرادی این احساس مسئولیت و وظیفه شناسی را که در عرف نظامی «حمیت قسمتی»^۱ تلقی می‌شود، نداشته باشند و نسبت به گروه بی تفاوت باشند، آن یگان رژه خوبی به نمایش نخواهد گذاشت و کار آنان بدون هماهنگی و نظم مورد انتظار ارائه داده خواهد شد. حمیت قسمتی منعکس کننده وضعیت روحی گروه به طور کلی است و در واقع افتخاری است با ریشه عمیق نسبت به سرزمین مربوطه و وفاداری و اشتیاق به آن که به وسیله اعضا به ویژه، در قبول و پذیرش مسئولیت از روی میل و علاقه جلوه گر می‌شود. حمیت قسمتی به صمیمیت و فداکاری افراد و به احترام عمیق افراد نسبت به سرزمین اطلاق می‌گردد (رستمی، ۱۳۸۶: ۳۶۱).

هم آهنگی: رژه ضمن آنکه جلوه ای از هماهنگی یک یگان است، تبلوری از «هم آهنگی» است. «طبل بزرگ زیر پای چپ» یک اصل هم آهنگی است. یک گروه که آرنج به آرنج همدیگر در حال حرکت هستند، برای اینکه انضباط نظامی شان برهم نخورد قرار می‌گذارند با صدای طبل، پای چپ خود را بر زمین به کوبند. صدای طبل شاخص هماهنگ بودن و منظم پیش رفتن افراد در صف نظامی است. افراد خود را با «ریتم» هماهنگ می‌کنند و این طور می‌شود که هر فرد خارج از این صف با دیدن نظم

این گروه اجتماعی، لب به تحسین می‌گشاید. اینجا آواها شاخص هم آهنگی می‌شوند و دانشجویان می‌آموزند که گاهی در مأموریت‌های گروهی، آواها می‌تواند شاخص هماهنگی قرار گیرند. مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «هماهنگی یعنی همه باید یک آهنگ را بنوازید؛ تک نوازی و جدا شدن، معنا ندارد» (بیانات در دیدار جمع کثیری از فرماندهان و رزمندگان... سالروز آزادی خرمشهر، ۱۳۷۸/۰۳/۰۳). در جایی دیگر می‌فرمایند: «نظم داشته باشید. اگر نظم از بین رفت، اگر این آهنگ درست از بین رفت، ناهنجاری به وجود می‌آید؛ در همه جا همین جور است. نظم است که زمینه برای موفقیت فراهم می‌کند. یک نیروی نظامی هم اگر نظم نداشته باشد، به کلی بی‌فایده می‌شود. این تشریفات که شما در نیروهای نظامی ملاحظه می‌کنید، این رژه و سان و درجه و لباس و منظم بودن، اینها همه اش این نیست که بخواهند ظاهر را درست کنند؛ نه، این عادت دادن نیروی نظامی به انضباط است، به نظم است. شما از اینجا باید حرکت کنید، از این خط یک قدم آن طرف تر نباید پا را بگذارید. فرض کنید یک تیپ نظامی هزار نفر آدمند. خب، هزار نفر آدم که این کارایی‌ها را ندارد. هزار نفر آدم وقتی در قالب یک تیپ، چند گردان، هر گردانی چند گروهان، هر گروهانی چند دسته، با فرماندهی‌های منظم، با حد مشخص، با دستور کاری منظم تشکیل شد، آن‌گاه این تیپ این توانایی را پیدا می‌کند؛ و آلا هزار نفر آدم، بدون این نظم، بدون این برنامه، بدون این دستور، از او کاری بر نمی‌آید. نظم این قدر مهم است. بنابراین انضباط ارزش است، بی‌انضباطی ارزش نیست؛ بی‌قانونی ارزش نیست، بر طبق مقررات عمل کردن ارزش است؛ این را توجه داشته باشید».

سازهای نظامی و موسیقی نظامی از دوران کهن مورد استفاده بوده است. کاربردها و کارکردهایی که سازهای نظامی و موسیقی نظامی داشته، مختلف و متنوع است: ایجاد رعب و وحشت در سپاه دشمن، تهییج و برانگیختن روحیه دلاوری و شجاعت در سپاه

خودی، دادن علامت‌های مختلف به سپاه و قشون (علامت حمله، علامت عقب نشینی و...)، ایجاد نظم و هماهنگی در حرکت سپاه و در حرکات نظامی و... در ایران کهن نیز موسیقی نظامی و سازهای نظامی رواج داشته است. در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی از سازهای نظامی متعددی متعلق به ایران کهن چون «کوس»، «درای»، «تبیهره» و «کرنای» نام برده شده است؛ بنا بر مستندات تاریخی، در ایران کهن، از دوره هخامنشیان سروده‌های نظامی و سازهای نظامی در جنگ‌ها و در صف آرای‌های جنگی به کار می‌رفته‌اند. در دوره قاجار، با تاثیر پذیری موسیقی نظامی ایران از موسیقی اروپایی و ورود سازهای جدید به تشکیلات نظام، موسیقی نظامی ایران وارد دوره جدیدی شده است. در اروپا نیز در طول قرون وسطی و پیش از آن، نوازندگان سازهای نظامی در دوران جنگ و صلح، به خدمت گرفته می‌شده‌اند و کاربرد سازها و موسیقی در امور نظامی، تا امروز تداوم داشته و گسترش فراوان یافته است (دانشنامه پلیس، ساز نظامی).

آمادگی همه جانبه: بر اساس قوانین نظامی، تنها ۱۵٪ سربازان در میدان نبرد، واقعاً به طرف دشمن آتش می‌گشایند (گال، ترجمه گودرزی، ۱۳۸۲: ۹۸). آمادگی و مهارت در هر زمینه‌ای، یک‌باره حاصل نمی‌شود و با تکرار و آزمون و خطا در جان می‌نشیند و این اصل در تمام سیستم‌های نظامی دنیا دیده می‌شود. مثلاً در آموزش‌هایی که به افسران امریکایی ارائه می‌شود تأکید می‌شود که: «یک نظامی باید همیشه برای تغییر ناگهانی محل خدمت یا نوع ماموریت آمادگی کامل داشته باشد و به طور دائم خود را برای قبول و اجرای هر چه بهتر و موثرتر ماموریت‌های جدید آماده نماید. هدایت و فرماندهی شما با آمادگی یگانی که تحت فرماندهی شماست سنجیده می‌شود. این آمادگی شامل آمادگی کارکنان، تجهیزات و آموزش یگان است که انضباط و روحیه

یگان را نیز باید به آن اضافه کرد. این آمادگی در روز امتحان واقعی، یعنی جنگ خود را نشان خواهد داد» (لارنس، ۱۳۹۵: ۵۱).

رژه نمادی از آمادگی همه جانبه یک واحد نظامی است. یکی از ملاک‌های قضاوت فرماندهان برای سنجش میزان آمادگی واحدهای نظامی بر نحوه رژه رفتن یگان‌ها متمرکز است. بدیهی است یگانی که نمی‌تواند به صورت یکپارچه و هماهنگ رژه برود، اینگونه برداشت می‌شود که در عرصه‌های دیگر نیز احتمالاً توفیقاتی نخواهد داشت و برعکس، وقتی یک یگان به فرماندهی یک نفر در مقابل سلسله مراتب خود به زیبایی و با انگیزه و روحیه خیلی خوب رژه می‌رود، می‌توان انتظار داشت که در ابعاد و شاخصه‌های دیگر نیز آمادگی‌های لازم را کسب کرده است و یا اهتمام لازم برای کسب وجود دارد.

آمادگی جسمی و روانی همواره دغدغه تمام سازمان‌های نظامی بوده و یکی از عوامل تعیین کننده در کارآیی و عملکرد نیروهای نظامی است. ماهیت فعالیت نظامی ایجاب می‌کند که فرد نظامی چه در زمان صلح و یا در زمان جنگ از آمادگی مناسبی برخوردار باشد. فعالیت و زندگی در مناطق با امکانات محدود و یا مناطق جغرافیایی نامطلوب، فعالیت بدنی سنگین، طولانی مدت و ضرورت تحمل دشواری‌های اعمال شده به خاطر ماهیت شغلی شواهدی بر این مدعا است (امامی، ۱۳۹۲: ۳).

اطاعت پذیری: فقه سیاسی قدیم شیعه، مناسبات سیاسی اجتماعی افراد را در چارچوب «نظم سلطانی» تنظیم می‌کند. مقصود از نظم سلطانی، نظمی است که در قالب نظام سلطنتی و با محوریت «سلطان» نوع روابط و مناسبات افراد تعیین می‌گردد. در درون چنین نظمی، مسئله رابطه فرد و جامعه در قالب رابطه فرد و حکومت و آن هم در قالب نظام سلطنتی مطرح می‌شود (میراحمدی، ۱۳۹۴: ۱۴۰). در این فرایند، فرد در درون مفهوم «رعیت» و وظیفه «اطاعت» را عهده دار می‌شود. به همین دلیل آموزه

«اطاعت» ترسیم کننده جایگاه فرد در مناسبات سیاسی اجتماعی مبتنی بر نظم سلطانی بوده، غیاب «فرد» را در تنظیم کنندگی مناسبات مذکور به دنبال دارد (همان، ۱۴۲). چنین الگویی نیز در تعلیم و تربیت نظامی حاکم است. مناسبات افراد نظامی در چارچوب «نظم فرماندهی» تنظیم می شود، نظمی با محوریت «فرمانده» که نوع روابط سلسله مراتب را تعیین می کند که رابطه فرد «مادون» با «مافوق» در درون مفهوم «اطاعت و فرمانبری» شکل می گیرد.

مراسم رژه به نوعی تبلوری از ارتباط با سلسله مراتب در تمام سطوح و رده‌های تابعه یک سازمان نظامی نیز هست؛ به عبارت دیگر معمولاً ارشدترین مقام برای سان در جایگاه قرار می گیرد و تمام یگان‌های تابعه در مقابل او رژه می‌روند. با فرمان یک فرمانده، کل میدان حرکات یکسان و مشابه را به نمایش می‌گذارند و همه در تابعیت فرمانده میدان، در تبعیت ارشدترین مقام حاضر قرار می‌گیرند.

رفاقت در عین رقابت: مراسم رژه محفلی مجالی برای ایجاد «رقابت‌ها در عین رفاقت‌ها» است. رفاقت‌ها در یگان و رقابت‌ها با یگان دیگر اتفاق می‌افتد. در این مراسم همه یگان‌ها سعی می‌کنند بهترین عملکرد خود را در معرض نمایش قرار دهند و این امر مبنایی برای ارزیابی سایر فعالیت‌های یگان به شمار می‌رود. صادقی و همکاران (۱۳۹۴: ۳۵) در کتاب «مبانی روانشناسی نظامی» می‌نویسند: در گذشته، نیروهای نظامی برای ایجاد «انسجام و رفاقت یگانی» در یگان‌های نظامی و تحت امر خود از بین افراد متعلق به یک مذهب یا یک منطقه جغرافیایی با تجارب مشترک بهره می‌بردند، اما امروزه پرورش تجربه مشترک [مثل رژه]، به عنوان اولین نیروی پیوند دهنده یگانی، تشخیص داده شده و در مراکز آموزش نظامی بر روی آن تأکید می‌شود. استفان کرین در کتاب رنگ «سرخ شجاعت» به این مطلب اشاره می‌کند که دوستی با قرار گرفتن در شرایط جنگ و دود و آتش تقویت می‌شود. بنابراین تجربه مشترک در

حقیقت اولین نیاز در راستای ایجاد انسجام است؛ زیرا هر چه افراد مدت زمان بیشتری به صورت گروهی با یکدیگر باشند، فرصت بیشتری برای پیشرفت و مشاهده جنبه‌های مشترک یکدیگر خواهند داشت. نتیجه نهایی انسجام در یک یگان این است که اعضاء احساس کنند در یک شبکه منسجم، متعهد و مطمئن، محکم به هم گره خورده‌اند و در زمان بروز سختی، افرادی هستند که به کمکشان شتافته و به آنها در پیشبرد کارها، کمک نمایند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۵).

تمرین ارتباط غیر کلامی: رژه، بستری برای تمرین فرامین غیر کلامی است. حرکاتی که در رژه تعریف شده است عمدتاً غیر کلامی است و به هنگام رژه حواس همه به فرمانده معطوف می‌گردد تا با هر حرکتی، وظیفه خود را در جمع دریافت و ارائه نماید.

نمایش قدرت و اقتدار ملی: در عرصه بین‌المللی، مراسم رژه نیروهای مسلح، نوعی نمایش قدرت و اقتدار محسوب می‌شود. به همین منظور هر چه یک رژه نظامی با شکوه‌تر، منظم‌تر و هماهنگ‌تر انجام شود، پیام بهتری از توانمندی نظامی و روحیه و انگیزهٔ سلحشوری نیروها ارائه می‌شود. هنگامی که ارتش آلمان از روسیه شکست خورد، استالین خواست که سربازان شکست خوردهٔ آلمان رژه برونند تا خواری و زبونی آنها را در معرض دید همگان قرار دهد. برخلاف انتظار، سربازان آلمان آنچنان رژه محکم و با اقتداری را به نمایش گذاشتند که سربازان آلمانی برای‌شان کف زدند.

انضباط پذیری: وقتی در رژه افراد یک یگان در صفوف به هم پیوسته، به خط دشتبان، منظم و هماهنگ با یکدیگر حرکت می‌کنند، این پیام آموزشی را مرور می‌کنند که با هم حرکت کردن (جلو نیفتادن و عقب نماندن، پشت سر فرمانده و گوش به فرمان او بودن در عرصهٔ مأموریت‌های واقعی، یک اصل اساسی و حیاتی در وصول به پیروزی به شمار می‌رود. معمولاً سان دیدن از یگان‌ها توسط عالی‌ترین مقام و

فرمانده آن مجموعه انجام می‌گیرد و این تداعی کننده این مفهوم است که نیروها دریابند که تصمیم گیرنده نهایی در مجموعه آنان چه کسی است. صاحب مجمع البحرين، کلمه «النظام» را، «الخط الذي ينظم به اللؤلؤ»، یعنی نخی که با آن دانه‌های مروارید و مانند آن را به رشته کشند است، معنی کرده است (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۶: ۱۷۷). این بدان معنی است که ترتیب ایستادن افراد در رژه باید نظام‌مند باشد و نظام‌مندی آنان بسان دانه‌های مرواریدی است که در یک رشته به صورت مرتب ردیف شده‌اند. از همین رو است که برای صف‌بندی سربازان از عبارت «خط التنظيم» بهره می‌برند (معطوف، ترجمه سیاح، ۱۳۸۴: ۲۰۵۸).

واژه «الصّف» یعنی ردیف از هر چه که باشد (انیس، ترجمه بندرریگی، ۱۳۹۲: ۱۱۰۰)؛ یک رده استوار و منظم از هر چیزی، مانند صف درخت و صف سرباز (معطوف، ترجمه بندرریگی، ۱۳۸۷: ۹۳۴). به نظام گرفتن نظامیان و به خط شدن، صف بستن، به ردیف ایستادن آنان «تصاف» می‌گویند (آذرنوش، ۱۳۹۱: ۵۷۳). این منظم ایستادن، مرتب بودن و در یک خط واحد به خط شدن ریشه قرآنی دارد. چنانکه در این کتاب الهی آمده است: «خدا دوست دارد کسانی را که در راه او می‌جنگند در صفی همانند دیواری که اجزایش را با سرب به هم پیوند داده باشند». «صّف» نشانه نظم و سامان دهی و رمز ادب و تواضع است (قرائتی، ۱۳۸۸، ج ۷: ۱۸۱). «اکنون که چنین است، تمام نیرو و نقشه خود را جمع کنید و در یک صف به میدان مبارزه بیایید؛ «امروز رستگاری از آن کسی است که برتری خود را اثبات کند». سپس با هم به صورت یک صف منظم بیایید، که اتفاق و صف آراییی در مناظره رعب آورتر و هیبت و عظمت آن در انظار شدیدتر است (گنابادی، ترجمه خانی و ریاضی، ۱۳۷۴، ج ۹، ۲۱۸).

«روزی که روح و ملائکه در یک صف می‌ایستند و هیچ یک، جز به اذن خداوند رحمان سخن نمی‌گویند، و آن‌گاه که می‌گویند درست می‌گویند». رعایت نظم و

انضباط و آمادگی انجام دستورها، از ویژگی‌های فرشتگان الهی است (قرائتی، ۱۳۸۸، ج ۸: ۶۸). به ترتیب ایستادن در یک صف منظم به نوعی «رعایت عدالت» است. امام علی (ع) فرمودند: «العدل یضع الامور مواضعها؛ عدل، هر چیز را به جای خود قرار می‌دهد». یعنی نتیجه و هدف عدل و شاخصه اصلی آن این است که هر چیز در جای خود قرار گیرد و هر کس به آنچه شایسته است برسد (دستی، ۱۳۸۰، حکمت ۴۳۷: ۷۳۵) و تردیدی نیست که یکی از خاستگاه‌ها و کارکردهای «انضباط» نیز قرار گرفتن هر چیز در جای خودش است. در کتاب لغت لسان العرب بیشتر بر این نکته تأکید می‌شود، آنجا که مشابه آنچه در تعریف «عدل» آمده در ذیل واژه «نظم» نیز آمده است. نظم یعنی هر چیزی را در جای حقیقی خود قرار دادن، بر مقتضای عقل و بدون اختلاف در ترتیب (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱۲: ۵۷۸).

به ترتیب ایستادن در یک صف منظم به نوعی «تدبیر» است. در المنجد آمده است که «التدبیر» یعنی مرتب و منظم کردن، اداره کردن و تدبیر کارها. همچنین «تَدْبِرُ الْأَمْرَ» یعنی آن کار را سنجید و «دَبَّرَ الْأَمْرَ» به معنای آن کار را سنجید و به پایان آن فکر کرد، به آن توجه و آن را تنظیم کرد (معطوف، ترجمه بندرریگی، ۱۳۸۷: ۴۴۵).

فرصت مرور ملزومات: یکی از بهترین مکان‌ها و زمان‌ها برای نمایش اقتدار فرماندهی، حضور او در مراسم سان دیدن از رژه یگان‌هایش است. به همین خاطر فرمانده باید چه به لحاظ آراستگی ظاهری و چه به لحاظ نمایش حرکات و احترامات نظامی با اقتدار عمل کند. بدیهی است اگر در این میدان فرمانده ضعیف حاضر شود، زیردستان اعتمادشان از او سلب خواهد شد.

فرصتی برای تعامل مادون و مافوق: سان دیدن فرمانده از رژه نیروهای زیرمجموعه خود این امکان را هم فراهم می‌کند که همانگونه که زیردستان، فرمانده را می‌بینند، فرمانده هم زیر دست خود را می‌بیند. چه بسا مواقعی پیش می‌آید که این دو قشر از

نزدیک امکان دیدن یکدیگر را از نزدیک ندارند. گاهی از اوقات فرمانده تغییر کرده است و زیردستان امکان حضور در مراسم معارفه او را نداشته‌اند، بهترین زمان و مکان برای معارفه مافوق و مادون در مراسم سان از رژه آن‌ها است.

فرصتی برای تعامل صف و ستاد: در مراسم رژه یگان‌های صفی و ستادی وجود دارند و این حضور باعث می‌شود که یگان‌های ستادی از نزدیک، میزان خدمات و فعالیت‌های تسهیلی خود برای صف را مشاهده نمایند و در جریان نواقص و معایب فعالیت‌های خود با خبر شوند. مثلاً یگان‌های آمادی لوازم آمادی و پشتیبانی از صف را ارزیابی می‌کنند و یگان‌های بازرسی، عملکرد و پایبندی به قوانین و مقررات سازمانی را رصد می‌کنند.

حضور صف و ستاد در کنار هم فرصتی برای دیدار رو در رو و جلب صمیمیت و همدلی بیشتر نیز به شمار می‌رود.

تابعی از ارزش‌های دینی فرهنگی: نکته دیگری که در مورد رژه قابل بیان است این است که معمولاً چگونگی مراسم رژه در نیروهای مسلح تابع دین، فرهنگ و آئین رسمی و ملی کشورها است. برگزاری رژه بزرگ برای هر کشور در سراسر جهان رویداد بزرگی به شمار می‌رود. این اقدام نه تنها می‌تواند توانایی واقعی نظامی یک کشور را نشان دهد، بلکه برای ارتقای نیروی جنگی و همبستگی ارتش کشورها نیز مساعد است. سبک و هدف رژه بزرگ کشورهای مختلف نیز یکسان نیست، بعضی کشورها در یک سال چند بار رژه دارند، اما بعضی کشورها هم چند سال یک بار آن را برگزار می‌کنند. برای مثال، آمریکا به خاطر اعتماد به توانایی نظامی خود، کم‌تر برنامه‌هایی برای رژه تدارک می‌بیند.

رژه در نیروهای مسلح ایران یک تفاوت اساسی با دیگر آئین‌های رژه در کشورهای دیگر دارد و آن تفاوت این است که در جلوی جایگاه سان، تندیس قرآن کریم تعبیه

شده است، در حقیقت افراد در برابر قرآن رژه می‌روند و این مراسم با نگرش معنوی همراه است. مراسمی نظامی با باور معنوی. در کنار جایگاه پرچم‌های مزین به نام‌های مقدس و الهی است.

نحوه رژه رفتن یگان‌های نظامی در همه کشورهای یکسان نیست. حتی در تعداد افراد رژه رونده نیز تعریف واحدی ندارد. امروزه نحوه رژه رفتن‌ها به سمتی هدایت شده که با یک تیر چند نشانه هدف گرفته می‌شود؛ هم رژه نظامی را ادا می‌کنند و هم شعاری که بر گرفته از ایدئولوژی حاکم بر آن سیستم نظامی است را به معرض نمایش می‌گذارند. حتی نوع سلاح‌هایی که برای رژه استفاده می‌شود، متفاوت است.

تبادل عملکردی: در سان دیدن، فرمانده به نزدیک افراد زیر مجموعه خود می‌آید و در رژه، افراد زیر مجموعه به سمت فرمانده رژه می‌روند. پیام این حرکت این است که ابتدا فرمانده چونان یک پدر در سان از فرزندان خود دلجویی می‌کند و زیردستان، بسان فرزندان، در رژه آمادگی و گوش به فرمان بودن خود را به معرض نمایش می‌گذارد.

روحیه جمع‌گرایی: علامه حلی آورده است: «نوع بشر نیازمند همکاری با یکدیگرند که این همکاری مستلزم قانون و برنامه‌ای است که به کارگیری آن در ریاضت و تأمل در امور متعالی و یادآوری اندازها، که خود زمینه‌ساز برپایی عدالت می‌باشد، سودمند و مؤثر است. علاوه بر آن، اجر و پاداش الهی را نیز به دنبال دارد» (حلی، ۱۴۰۷ق، ص ۲۹۸). در شرع مقدس اسلام نیز تکالیفی وجود دارد که به جنبه اجتماعی انسان مربوط می‌شود. به عنوان مثال، حفظ امنیت و نظم عمومی، عدالت اجتماعی و رعایت بهداشت عمومی، تنها در صورت وجود اجتماع معنا پیدا می‌کند. اصولاً احکام و مقررات اسلام به گونه‌ای طراحی شده است که یک پیام جمعی در آن نهفته است و هدف مهم آن، دمیدن روح جمعی در کالبد جامعه مسلمانان و آشنا کردن آنان با فعالیت‌های گروهی

است. از آداب و مناسک حج گرفته تا مراسم نماز جمعه و جماعت و بسیاری از احکام دیگر که همگی از نوعی روحیه جمع‌گرایی حکایت دارد و مسلمانان را به نوعی نظم‌پذیری گروهی تشویق می‌کند. آیات و روایات متعددی، مسلمانان را به کار جمعی و گروهی تشویق نموده است. در روایتی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل شده است که: «الجماعه رحمه»؛ یعنی رحمت و برکت خداوند در (کار) جمعی است (محقق حلی، ۱۳۶۴، ج ۲: ۳۶۳).

همکاری هنر کار کردن با دیگران برای رسیدن به یک هدف مشترک است و در انجام وظایف روزانه رعایت این موضوع نتایج مطلوب‌تری حاصل خواهد شد. در ضمن همکاری طبق سنت باید مشتاقانه و از صمیم قلب باشد. یک فرمانده و یا یک افسر ستاد در هر درجه‌ای که باشد نمی‌تواند به تنهایی و بدون همکاری دیگران کاری از پیش ببرد، هر افسر باید با دیگران همکاری کند و دیگران نیز با او همکاری نمایند (لارنس، ۱۳۹۵: ۵۳).

اینکه حرکات رژه باید یک شکل انجام شود، همه این آموزش‌ها از جنس آموزش جمع‌گرایی است. افراد یک یگان باید بدانند که روحیه فرد‌گرایی، یگان را از اهدافش باز می‌دارد و این فرد است که خود را باید با هنجارهای تعریف شده گروهی وفق دهد. پس یک دانشجوی نظامی باید در ورای این آموزش‌ها بیاموزد که اهداف گروهی در مقابل اهداف فردی اولویت دارند، هنجارها و ارزش‌ها از طریق گروه مرجع یا سنت و عرف (سلسله مراتب فرماندهی) تعیین می‌شوند، رضایت گروه و اکثریت اهمیت دارد، وابستگی بین اعضاء علقه‌های بین فردی و تعانس گروهی مهم هستند، در کار جمعی دوستی‌ها و رفاقت‌ها از عمق و استحکام بیشتری برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری

نظام تعلیم و تربیت نظامی از فلسفه ای غنی و عقلایی نشأت می گیرد. به عبارت دیگر در هر تار مویش، پیچشی نهفته است که برای کشف و صدق آن باید به استدلال و برهان پناه برد. برخی از نظامیان در عصر جدید معتقدند که با رشد تکنولوژی و ظهور نیازهای جدید، باید آموزش‌های قدیمی نظامی را کنار گذاشت و متناسب با نیازمندی‌های روز آموزش‌های جدید را جایگزین کرد و برخی نیز معتقدند که آموزش‌های نظامی موجود برگرفته از نظامی‌گری غربی است با فرهنگ و ارزش‌های دینی ما سازگار نیست و باید نظامی‌گری متناسب با آئین و ارزش‌های اسلامی جایگزین شود. اما حقیقت این است که آموزش‌های میدانی نظامی مانند رژه و سان، کارکرد مناسبی برای نیل به اهداف از پیش تعیین شده تربیتی دارند. اگر چرایی این آموزش‌ها شناسایی شود و در اختیار مربیان و متریان قرار گیرد، آموزش‌ها با رغبت و یادگیری بهتری صورت می‌گیرد. برای توجه بیشتر به این امر به فرمایش مقام معظم رهبری اشاره می‌شود که فرمودند: «نظم و انضباط [و آموزش‌های نظامی]، یک چیز طاغوتی و تشریفاتی نیست، بعضی‌ها اشتباه نکنند. این که شما در تمام ارتش‌های دنیا می‌بینید که حتی از روزهای بسیار قدیم و باستانی، نیروهای نظامی با نظم و آیین خاصی خو می‌گرفته‌اند، به خاطر مصلحتی است. همه مردم دنیا در طول زمان‌ها، بر یک امر باطل و بیهوده اتفاق نکردند که خیال کنیم اگر نظام جمع یا صف منظم یا سلام نظامی یا فرم لباس و یا ادب و انضباط نظامی انجام می‌گیرد و رعایت می‌شود، کارهای طاغوتی و غلطی است، چون در ارتش دوران طاغوت، چنین چیزهایی بوده است! نه، ارتش دوران طاغوت، از این جهت چیز بدی نبود، از جهات دیگر بد بود. نظم، چیز خوبی است و در همه ارتش‌های دنیا وجود دارد و هیچ ارتشی بدون نظم و انضباط دقیق و وسواس آمیز، کارایی لازم را نخواهد داشت. آن کسی که در یک حرکت

محدود قدرت دارد و نظم و نظر فرمانده را دقیقاً رعایت می‌کند، در میدان‌های سخت هم توانایی خواهد داشت که دقیقاً نظر فرمانده را رعایت بکند و به اجتهاد شخصی و نظر خود عمل نکند». (بیانات رهبری؛ ۱۳۶۸/۸/۲۹).

به منظور استفاده از دستاوردهای این پژوهش پیشنهاد می‌شود چرایی آموزش‌های میدانی نظامی حاصل از این پژوهش، به طور آزمایشی در یکی از یگان‌های دانشجویی برای مربیان و متریان تبیین شود و و بازخورد آن در نشستی متشکل از کارکنان معاونت تربیتی فرماندهی دانشجویی، فرماندهان ارشد صف و گروه علوم تربیتی دانشگاه علوم انتظامی امین تحلیل و بررسی شود.

فهرست منابع

- ابن منظور، محمدبن مكرم (۱۴۱۴ق)، لسان العرب، بيروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.
- امامی، علی (۱۳۹۲). آمادگی جسمانی نظامیان، تهران: دانشگاه افسری امام علی (ع)
- امامی، علی (۱۳۹۲)، آمادگی جسمانی نظامیان، تهران، دانشگاه افسری امام علی علیه السلام.
- آذرتاش، آذرنوش، (۱۳۹۱)، فرهنگ معاصر عربی- فارسی بر اساس فرهنگ عربی- انگلیسی هانس ور، تهران: نشر نی.
- باقری، خسرو (۱۳۸۸)، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، ج ۲، تهران: مدرسه.
- جمالی، علی اصغر و رستمی، محمود (۱۳۸۱)، تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ، تهران: دانشگاه امام علی علیه السلام.
- جمشیدی، محمد حسین، (۱۳۸۳)، مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در جهان، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.
- حلّی، حسن بن یوسف (۱۴۰۷ق، ۱۳۶۶)، کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، قم، جامعه مدرسین.

- دفتر واژه‌گزینی ستاد کل نیروهای مسلح، (۱۳۹۲). فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران: انتشارات ستاد کل نیروهای مسلح.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۲) لغت نامه دهخدا. تهران: نشر مس.
- رشیدزاده، فتح‌الله (۱۳۹۳)، بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا، فصلنامه مدیریت نظامی، سال چهاردهم، شماره ۵۴.
- رضائیان، علی (۱۳۸۶) مبانی سازمان و مدیریت، تهران، سمت، چاپ دهم.
- روشنی، علی اصغر و نوراله فرهادیان (۱۳۸۵) فرهنگ اصطلاحات جغرافیای سیاسی - نظامی. تهران: دانشگاه امام حسین (ع)
- ستاد کل نیروهای مسلح. (۱۳۸۹). تعاریف واژگان تخصصی. تهران: انتشارات ستاد کل نیروهای مسلح.
- سعدی، مصلح‌الدین (۱۳۶۸)، گلستان، به تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران: سهیل
- صادقی، جهانبخش، شایسته، سیاوش، آتشی، حسین، مرئی، مجتبی و داداشی، مهدی، (۱۳۹۴)، مبانی روانشناسی نظامی، تهران: دانشگاه افسری امام علی (ع).
- طریحی، فخرالدین، (۱۳۷۵). مجمع البحرین، تهران: کتابفروشی مرتضوی
- قرائتی، محسن، (۱۳۸۳). تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، یازدهم.
- گال، ریون و دیوید منگلز دورف (۱۳۸۲)، «روانشناسی نظامی»، تهران: آن.
- گنابادی، سلطان محمد، (۱۳۷۴). بیان السعاده فی بیان القرآن، ترجمه رضا خانی و حشمت‌الله ریاضی، تهران: دانشگاه پیام نور.
- لارنس، کراکر (۱۳۹۵)، راهنمای افسران ارتش ایالات متحده امریکا، ترجمه معاونت تربیت و آموزش ناجا، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۴۰۳ق)، بحار الأنوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی
- معطوف، لویس، (۱۳۸۴) فرهنگ بزرگ جامع نوین (عربی - فارسی) ترجمه المنجد (با اضافات)، ترجمه احمد سیاح و همکاران، تهران: انتشارات اسلامی.

- معطوف، لويس، (۱۳۸۷) المنجد فى اللغة و الاعلام فارسى (عربى - فارسى)، ترجمه محمدبندرريگى، تهران، انتشارات اسلامى.
- مكارم شيرازى، ناصر، (۱۳۷۴). تفسير نمونه، تهران: دار الكتب الإسلاميه، اول.
- ملكى، بهنام و صانعى، سعيد و برهانى، حسين و قوامى، اكبر (۱۳۹۰)، تأثير دوره آموزش نظامى بر ويژگى‌هاى شخصيتى دانشجويان نظامى، مجله طب نظامى، دوره ۱۳، شماره ۴.
- ميراحمدى، منصور (۱۳۹۴)، جاىگاه فرد در فقه سياسى معاصر شيعه، مجموعه مقالات فرد گرايى و جمع گرايى، تهران: پژوهشكده مطالعات فرهنگى و اجتماعى
- نجفى خمينى محمد جواد، (۱۳۸۹). تفسير آسان، تهران: انتشارات اسلاميه، اول.
- نيكواقبال، على اكبر (۱۳۸۷) برگزیده‌ی نظریه‌های سازمان و مدیریت، تهران، سمت، ۱۳۸۷ چاپ اول.
- وتر، ضاهر (۱۳۸۶) آيين نبرد در عصر پیامبر (ص)، ۱ جلد، زمزم هدايت - قم، چاپ: اول.

Arc - - - - -